

UJVÁRINÉ DR. ANTAL EDIT

*címzetes egyetemi docens, LL. M.**ME Állam- és Jogtudományi Kar*

Fogyasztóvédelem a biztosított szemüvegén át – különös tekintettel a csoportos biztosításra

Fazekas Judit professzor asszony több tudományterületet felölelő, páratlanul gazdag tudományos munkássága miatt^[1] nem jelent különösebb nehézséget kapcsolódó pontot találni a születésnapjához kötetbe a tanulmány megírásának megtisztelő feladatára vállalkozónak. A témakör szűkítésére adott okot szerzőnek az a célja, hogy az kötdjön közös munkához, kutatáshoz, amelyre lehetőséget adott az Ünnepekt oktatói, tudományos kutatói tevékenységének kiindulópontját jelentő miskolci „Novotni Iskola”, ahol 1988. januárban tanársegédi megbízást kaptam. Ekkor ismertem meg az Ünnepeket, akinek személyisége, sokoldalúsága, az oktatás, tudomány iránti elhivatottsága, dogmatikai felkészültsége és alaposága, hihetetlen munkabírása – amely az általa művelt jogterületek mindegyikén, de a gyakorlati munkájában is megmutatkozott – mindig magával ragad. Ez az időszak nemcsak szakmai munkakapcsolatot, de olyan, életünket meghatározó, több mint három évtizede fennálló, mély barátságot teremtett számunkra, amely időtől és tértől függetlenül jelen van a mindennapjainkban. Az Ünnepekt életútját, oktatói-tudományos munkásságát áttekintve a „miskolci évek” több szempontból is meghatározóak. Kiemelendő mégis, hogy ezen időszak alatt fordult figyelemre az akkor még hazánkban kevésbé ismert és elismert jogterületre, a fogyasztóvédelmi jogra,^[2] amely szinte Fazekas Judit védjegyévé is vált, és amely jogterület – egy nyilatkozatában tett „hitvallása” szerint is – számára a legkedvesebb.^[3] Már 1995-ben felvetette a fogyasztóvédelem alkotmányos kötelezettségként való meghatározásának szükség-

[1] A gazdag életpálya összefoglalása jelenik meg a ME kiadványában: Lévayné Fazekas, 2021, 555-565.

[2] Olyan időszakban, amikor a fogyasztóvédelem és a termékfelelősség a magyar jogban még csak „papíron” sem létezett, Fazekas Judittal kutatást végeztünk e területen (Ld. Fazekas – Újváriné, 1991. A harmadik társszerző Miskolczi Bodnár Péter). A néhai professzorunk, Novotni Zoltán szakmai irányításával megkezdett, de – halála miatt – nélküle befejezett kutatás során ugyanezen szerzői körben készítettünk tanulmányt a 93/13/EKG irányelv és ehhez kapcsolódóan a magyar jog elemzéséről (Ld. Fazekas – Újváriné, 1993).

[3] Széchenyi István Egyetem: Jogtudós, páratlanul gazdag oktatói és kutatói életpályával, 2018.

gességét,^[4] amely először a 2011-ben elfogadott Alaptörvényben történt meg.

Ezért esett a választás arra, hogy az Ünnepelet a fogyasztóvédelem érvényesülését speciális területen elemző, az Ünnepelet előtt tisztelgő tanulmánnyal köszöntsem.

Drága Juditka! Isten éltesen! Gratulálok rendkívül sokoldalú, páratlanul gazdag életpályádhoz, amelynek minden szakasza – magánéleti, családi örömeid mellett – sikert hozott számodra, és amely bennünket is gazdagított!

ABSZTRAKT

Jelen tanulmány célja annak vizsgálata, hogyan alakul a biztosított jogi védelme akkor, ha olyan szerződés alanyává válik, amely – a szerződést kötő alanyra tekintettel – nem minősül fogyasztói biztosítási szerződésnek. Ez a jogi helyzet alapvetően a csoportos biztosításoknál jelentkezik, amelyben – a jogviszony sajátos szerkezete folytán – a biztosított nem tudja teljeskörűen élvezni az alapvetően magánjogi szabályokban megjelenő, fokozottabb jogi védelmet jelentő – kógens vagy egyoldalúan kógens – fogyasztóvédelmi normákat.

Kulcsszavak: csoportos biztosítás ■ tájékoztatás ■ fogyasztói jogvita ■ ellátás/felmondás

I. FOGYASZTÓVÉDELEMRŐL ÁLTALÁBAN A BIZTOSÍTÁS TERÜLETÉN

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete,^[5] mint a pénzügyi közvetítő rendszert felügyelő, és az általa felügyelt területen fogyasztóvédelmi és szabályozó jogkörrel felruházott ellenőrző hatóság megszűnése után jogköreit a Magyar Nemzeti Bank (MNB) vette át.^[6] Az MNB 2016-tól évente egy alkalommal online és nyomtatott formában publikálja a fogyasztóvédelmi jelentést.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Ptk.) hatálybalépése óta változatlan tartalommal szabályozta a biztosítási jogviszony alanyainak kapcsolatát, függetlenül attól, hogy a „háttérben” milyen folyamatok zajlottak a biztosítási piacon. Ez a statikusnak tűnő helyzet azonban csak látszólagos volt, ugyanis a jogharmonizációs kötelezettségnek jórészt

[4] Fazekas, 1995, 153-159., ill. lásd későbbi tanulmányát: Lévayné Fazekas – Lévay, 2017, 373-389.

[5] A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről szóló 2010. évi CLVIII. törvény (PSZÁF tv.).

[6] 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról (továbbiakban: MNB törvény).

a Bit.-ben^[7] tettünk eleget, amelynek bizonyos szabályai érintik a biztosítási szerződési jogot, másrészt a fogyasztóvédelemhez kapcsolódó európai jogszabályok, illetve azok hazai jogba történő átültetését megvalósító jogszabályok is áthatják a szerződési jog egészét.^[8] A biztosítási piac és a szerződéskötési folyamat fontos résztvevői a biztosításközvetítők, akikre a vonatkozó uniós közjogi szabályanyag (IDD) is egyre szigorúbb elvárásokat fogalmaz meg.^[9] Az utóbbi időben több, közvetlenül alkalmazandó rendeleti formában megjelent jogi norma (PRIIPs) is hat a biztosítási szerződési jogra.^[10]

Mindezek alapján elmondható, hogy – különösen az európai normák hatására – a Bit. a biztosítási jogviszonyra vonatkozó közjogi és egyes magánjogi, a szerződési jogot is érintő rendelkezéseket egyaránt tartalmaz. A biztosítási magánjog, különösen a fogyasztói biztosítási szerződési jog „közjogiasodása” mindezek következtében különösen jellemző ezen a területen. Fazekas Judit fogalmazza meg: „A fogyasztóvédelmi jogalkotás közjogias karakterét jól példázzák a szerződési szabadságot a fogyasztók védelme érdekében korlátozó kógens szabályok, a jogérvényesítés terén pedig magánjogi jogérvényesítési eszközök mellett a közjogi típusú jogérvényesítési eszközök párhuzamossága.”^[11]

A Bit. alkalmazásában fogyasztó az Fttv.-ben^[12] meghatározott személy, amely nem teljesen azonos a Ptk.-ban meghatározott fogalommal, míg az ügyfél fogalma

[7] A rendszerváltást követő első kódex a biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény volt, az uniós joggal való teljes harmonizáció a 2003. évi LX. törvénnyel valósult meg, amely az Európai Unióhoz történő csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépésének napján lépett hatályba. A hatályos jogszabály a többször módosított 2014. évi LXXXVIII. törvény a biztosítási tevékenységről (továbbiakban: Bit.).

[8] Az európai jogfejlődést vizsgálva a biztosítási irányelvek három „nemzedéke” és azok módosításai, ill. az azokat felváltó, hatályos, Az Európai Parlament és a Tanács 2009/138/EK irányelve (2009. november 25.) a biztosítási és viszontbiztosítási üzleti tevékenység megkezdéséről és gyakorlásáról (Szolvencia II.) (HL L 335/1, 2009.12.17.) áttételes hatással ugyan, nagy jelentőségű a biztosítási szerződési jog fejlődése tekintetében is. Bár európai biztosítási szerződési jogról nem beszélhetünk, de zajlanak erre irányuló törekvések. A „Restatement of European Insurance Contract Law” Project Group 1999-szeptemberében kezdte meg munkáját, majd kapcsolódott a szerződési jog egységesítésén dolgozó CoPECL hálózathoz. A Project Group először 2009-ben hozta nyilvánosságra az általa kidolgozott „Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)”, azaz az európai biztosítási szerződések alapelveit (EBSZJA). A PEICL jogi természetét tekintve „opcionális eszköz”, amelyet a biztosítók és a szerződő felek a nemzeti jog helyett választhatnak, de hatással van a jogalkotásra is.

[9] A hatályos jogszabály az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/97 irányelve (2016. január 20.) a biztosítási értékesítésről (IDD) (HL L 26/19, 2016.2.2.), amelynek átültetésére is a Bit.-ben került sor.

[10] Kiemelendő a lakossági befektetési csomagtermékek és biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos tájékoztatás javítása, összehangolása, ill. fokozottabb befektető-védelem érdekében elfogadott 1286/2014/EU (PRIIPs) rendelet (HL L 352/1, 2014.12.9.).

[11] Lévyayné Fazekas, 2020, 134.

[12] A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény (Fttv.) 2. § a) pontja.

ettől tágabb kört ölel fel.^[13] A Bit.-ben megjelenő, biztosítási szerződési jogot érintő rendelkezéseknek a nagy része nem szorosan, illetve jogi értelemben vett fogyasztót, hanem ügyfelet védő. A jogviszony tekintetében az sem közömbös, hogy a Bit. normái kógensek, függetlenül attól, hogy az ügyfél fogyasztó, avagy sem.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) sem kívánt azon változtatni, hogy bizonyos – az európai szabályokhoz kapcsolódó – anyagi jogi normák továbbra is a közjogi jogszabályban maradjanak, de alapvető változást hozott azért, hogy csak a fogyasztói szerződésnél tartja fenn az egyoldalú kógencia elvét az általános szabályokban taxatív módon felsorolt jogintézmények, valamint a fogyasztói összeg- és egészségbiztosítási szerződések tekintetében.^[14] A régi Ptk. biztosítási szerződésre vonatkozó egyoldalúan kógens szabályai egységesen érvényesültek, függetlenül attól, hogy ki volt a szerződő fél. Sőt, a fogyasztó fogalma is tágabb értelemben jelent meg a 685. § d) pontban, akár jogi személy is fogyasztónak minősülhetett, ha megfelelt a feltételeknek.

Fazekas Judit emeli ki: „A törvényi indokolás szerint a változás a fogyasztóvédelmi irányelvekben használt fogyasztó fogalommal való összhang megteremtését szolgálja.”^[15]

II. A CSOPORTOS BIZTOSÍTÁSI SZERZŐDÉS SAJÁTOSÁGAI

A biztosítási jogviszony tipikusan több pólusú, különösen az összegbiztosítás. A Ptk. – eltérően a régi Ptk.-tól – nem határozza meg a fogyasztói szerződés fogalmát.

Fazekas Judit álláspontja: „A definíció hiánya ugyanakkor kritizálható, mivel – bár kevés helyen, de a jogalkotó használja a fogyasztó szerződés elnevezést, anélkül, hogy meghatározná annak fogalmi kritériumait.”^[16] A biztosítási szerződések szabályai szerint a meghatározó a fogyasztói szerződési jelleg megítélésénél, hogy a szerződő fogyasztónak minősül-e, így közömbös az, hogy ki a biztosított vagy a kedvezményezett.^[17]

A csoportos biztosítások tömegesen alkalmazott biztosításként régóta jelen vannak a biztosítási piacon, a Ptk.-ban helyet is kapott a szabályozása.^[18] Kap-

[13] Bit. 4. § 33.pontja.

Fttv. 2. § „a) fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy”; Ptk. 8:1. § „3. fogyasztó: a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy”; Bit. 4. § „101. ügyfél: a szerződő, a biztosított, a kedvezményezett, a károsult, a biztosító számára szerződéses ajánlatot tett és a biztosító szolgáltatására jogosult más személy, továbbá a független biztosításközvetítő esetében az a személy is, aki a független biztosításközvetítővel alkuszai megbízási szerződést kötött”.

[14] Ptk. 6:455. § és 6:456.

[15] Fazekas, 2014, 762.

[16] Fazekas, 2015, 17.

[17] Ptk. 6:455. §.

[18] Ptk. 6:442. §.

csolhatók pénzügyi szolgáltatásokhoz, jellemző, hogy a biztosítási szerződés mintegy biztosítékként funkcionál a hitel-, ill. kölcsönszerződésekhez.^[19] Az ügyfelek általában csatlakozási nyilatkozattal válnak a biztosítási szerződés biztosítottjává, vagy bizonyos esetekben (pl. bizonyos hitelkártya-szerződésnél) automatikusan, a bankkártya-szerződés megkötésével.

Keresztértékesítés esetén a biztosításközvetítők/biztosítók a biztosítási terméket csomagban vagy ugyanazon megállapodás részeként olyan kiegészítő termékkel vagy szolgáltatással együtt kínálnak, amely nem biztosítás.^[20] A Bit. – az európai normáknak megfelelően – tartalmazza az ún. keresztértékesítéssel kapcsolatos tájékoztatási szabályokat is, az ügyfelek védelme érdekében.^[21]

A kapcsolt vagy „keresztértékesített” szerződések, ill. szerződési feltételek még bonyolultabbak, amelyre az Európai Unió Bírósága a Jean-Claude Van Hove kontra CNP Assurances SA ügyben 2015. április 23-án hozott C-96/14. számú ítélete is felhívja a figyelmet. Különösen fontos – fogalmazza meg az Európai Unió Bírósága kölcsönszerződéshez kapcsolódó csoportos biztosítással kapcsolatos ítéletében –, hogy a biztosítási szerződés átláthatóan, pontosan és érthetően tüntesse fel a biztosítási mechanizmus működését, oly módon, hogy a fogyasztó értékelhesse annak gazdasági következményeit.

A csoportos biztosítás az általános szabályokhoz képest további sajátosságokat hordoz, akár a biztosító kockázatvállalását, akár a biztosított jogi helyzetét tekintve. A biztosítót/biztosításközvetítőt mind a Ptk., mind a Bit. szerint a tájékoztatási kötelezettség a szerződő felé terheli, akinek viszont kötelezettsége, hogy a hozzá intézett nyilatkozatokról és a szerződésben bekövetkezett változásokról a biztosítottat tájékoztassa. Bár az általános szabályok szerint is diszpozitív a biztosított belépési joga korlátozásának/kizárásának szabályozási lehetősége, a csoportos biztosításnál kifejezetten megengedően rendelkezik erről a Ptk. Az összegbiztosítási szerződésnél a biztosított hozzájárulására van szükség a szerződéskötéshez, amelyet bármikor visszavonhat, és ezzel előidézheti a szerződés megszűnését (kivéve, ha belép a szerződésbe). Csoportos életbiztosítási szerződés azonban ettől eltérően is rendelkezhet.^[22]

[19] Csoportos biztosítás szerveződhet sportrendezvényekhez, céges eseményekhez, utazáshoz stb. Csoportos biztosítást kínálnak a biztosítók pl.; - Bankszámlaszerződésekhez, amelyben a bank szerződőként, a számlatulajdonos biztosítottként jelenik meg valamely, az életével kapcsolatos biztosítási eseménnyel összefüggésben; - A hitelintézet által nyújtott kölcsönökhöz, jelzáloghitelhez csoportos hitelfedezeti- vagy kockázati életbiztosítás, amely a hitelt igénybevevő adós bizonyos élethelyzeteiben (pl. keresőképtelenség, munkanélküliség meghatározott eseteiben) nyújt fedezetet (kedvezményezett a hitelintézet), de kapcsolható hozzá vagyontbiztosítás vagy akár egészségbiztosítás is; - A gépjármű lízing termékek (casco, kötelező felelősségbiztosítás) esetén is a lízingbeadó jelenik meg szerződő félként, a lízingbevevő természetes személy biztosított, kedvezményezett a hitelt nyújtó.

[20] Bit. 158/C. §.

[21] Az MNB ajánlást adott ki a keresztértékesítéssel kapcsolatos elvárásairól („A többes ügynököt terhelő termékösszehasonlítási kötelezettség egyes biztosítási termékek értékesítése esetén”).

[22] Ptk.6:442. §; Ptk. 6:479. §.

III. A SZERZŐDŐ (MUNKÁLTATÓ, HITELINTÉZET, UTAZÁSI IRODA STB.) JOGI HELYZETE

Már korábban a PSZÁF, majd az MNB^[23] is foglalkozott a csoportos biztosítás-sal. Ugyanis vitatottá vált a gyakorlatban, hogy a csoportos biztosítási szerződés szerződőjének a tevékenysége nem minősül-e közvetítői tevékenységnek; azaz „tisztán” szerződő, vagy biztosításközvetítő.^[24] A tagállamokban is felmerült ez a kérdés, egyrészt a szerződő közjogi megítélése tekintetében, másrészt pedig a tájékoztatási kötelezettséghez kapcsolódóan.

A Bíróság 2022. szeptember 29-én hozott, C-633/20. számú ítéletében az IDD (és az azt megelőzően hatályban volt) irányelv értelmezésével kapcsolatban foglalt állást. Az előzetes döntéshozatali eljárás azért indult, mert a német ítélkezési gyakorlatban és a jogirodalomban az az álláspont vált uralkodóvá, hogy a csoportos biztosítás azon biztosítottját, aki az e csoportban való tagságot díjazás ellenében értékesíti, nem lehet biztosításközvetítőnek tekinteni, és a közvetítőhöz hasonló jogállásúnak sem minősül. Ugyanakkor a biztosításközvetítő fogalmának tág értelmezése mellett szól az IDD irányelv (és a korábbi irányelv) preambuluma.

A Bíróság ítélete szerint: „A »biztosításközvetítő« és ebből következően a »biztosításértékesítő« e rendelkezések értelmében vett fogalmába tartozik az a jogi személy, amelynek tevékenysége abban áll, hogy ügyfeleinek a tőlük kapott díj ellenében önkéntes tagságot kínál egy olyan csoportos biztosításban, amelyet előzőleg valamely biztosítótársaságnál kötött, és e tagság biztosítási ellátásra jogosítja ezen ügyfeleket, különösen külföldön bekövetkező betegség vagy baleset esetén.”

Nagy jelentőségű a gyakorlatban a Bit. 2022.08.06.-tól hatályos szabályozása, amellyel rendezi a csoportos biztosítások szerződője által végzett tevékenység közjogi megítélését, és amely megfelel az Európai Bíróság ítéletének. A szabályozás szerint biztosításértékesítés azon – a biztosítási szerződés vagy különösen a hitelintézet által biztosított jogviszony létrehozására irányuló – üzletszerű tevékenység, amely kiterjed a szerződések megkötésének vagy a csoportos biztosítási szerződéshez új biztosítottak csatlakozásának előkészítésére, annak elősegítésére, azokkal kapcsolatos tanácsadásra, ajánlattételre, lebonyolításában és teljesítésében való közreműködésre (ideértve a kárigény érvényesítésében való közreműködést is).^[25]

A módosítás révén a szerződő fél (pl. hitelintézet) üzletszerűen végzett e tevékenysége biztosításértékesítésnek és így biztosításközvetítésnek (kiegészítő biztosításközvetítésnek) minősül, ebből következően a biztosított irányában

[23] A biztosításközvetítés, illetve biztosítottak csoportos biztosításhoz történő csatlakoztatása elhatárolásának szempontjai.

[24] Lásd erről részletesebben: Varga, 2018.

[25] A 2022. évi XX. törvény 43. §-a által módosított Bit. 4. § (1) bek. 123. pontja: biztosítási értékesítés.

terhelik mindazok a kötelezettségek, amelyeket akár a magánjogi, akár a közjogi normák előírnak.

IV. A BIZTOSÍTOTT ÉS A BIZTOSÍTÓ KÖZÖTTI JOGVITA JELLEGÉNEK MEGÍTÉLÉSE

A PSZÁF tv. rendelte el először a Pénzügyi Békéltető Testület létrehozását (továbbiakban: Testület), és ettől kezdve külön szabályok vonatkoznak a békéltető testületek, valamint a Testület hatáskörére, eljárására, előidézve azt a helyzetet, hogy eltérően alakul a fogyasztó védelme attól függően, hogy melyik szervezethez fordulhat igényével.

Az Fgytv.^[26] szerint fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje. A fogyasztó védelmet élvez pl. a kereskedelmi kommunikációval szemben is, nem csupán akkor, ha konkrét szerződés alanya. Az MNB tv. alkalmazásában fogyasztónak az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy minősül.^[27]

Az Fgytv. módosítása^[28] a békéltető testületek előtti fellépésre jogot biztosított, és fogyasztónak minősítette az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró, külön törvény szerinti civil szervezeteket, egyházat, társasházat, lakásszövetkezetet, mikro-, kis- és közép-vállalkozást is.

Az MNB törvény nem terjesztette ki a Testület hatáskörét e szervezetekre, ami annál is inkább sajnálatos, hiszen a pénzügyi szolgáltatások igénybevételénél ezek a szervezetek laikusnak tekinthetők, legalább a jogvitáik tekintetében érdeemesíthetők lennének a bíróságon kívüli vitarendezési lehetőségek igénybevételére.

A Testület a PSZÁF elnökének 1/2011. (IV.29.) sz. ajánlása mentén jár el, és kiterjesztően – az Fgytv. szabályozását szinte analóg módon alkalmazva – értelmezi a fogyasztó fogalmát. „1. A jelen ajánlás alkalmazása szempontjából fogyasztónak minősül a pénzügyi szervezetek szolgáltatását - önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében - igénybe vevő természetes személy (pl.: a bank ügyfele, a pénztár tagja, a biztosított, a biztosítás szerződője, kedvezményezettje), ideértve azt a természetes személyt is, aki Őa pénzügyi szervezet szolgáltatásával, termékével kapcsolatos tájékoztatás, reklám vagy ajánlat címzettje, valamint azt is, aki szolgáltatást igényel (pl.: hitelkérelem), vagy az iránt érdeklődik, illetve aki a biztosító számára szerződéses

[26] 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről (továbbiakban: Fgytv.) 2. § a) pontja.

[27] MNB törvény 81. § (2) bekezdés.

[28] 2008. évi XLII. törvény 2. §.

ajánlatot tesz. Az ajánlás alkalmazása szempontjából továbbá fogyasztónak minősül a kötelező gépjárműfelelősségbiztosítás esetén a biztosító szolgáltatására jogosult természetes személy károsult, illetve az arra jogosult más természetes személy (pl.: a biztosítási eseménnyel okozati összefüggésben elhunyt személy kártérítési igényvel fellépő hozzátartozója).”^[29]

Az Fgytv. szerint a békéltető testületek előtti eljárásban a fogyasztói jogvita – egyebek mellett – a fogyasztó és a vállalkozás közötti adásvételi vagy szolgáltatási szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos, míg a Testület hatáskörébe a fogyasztó és a jogszabályban meghatározott törvények hatálya alá tartozó személy (szervezet) közötti – szolgáltatás igénybevételére vonatkozó – jogviszony létrejöttével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy (a továbbiakban: pénzügyi fogyasztói jogvita) bírósági eljáráson kívüli rendezése tartozik.^[30]

Kérdéses, hogy a békéltető testület előtti eljárásban szűkebben kell-e értelmezni pl. a „szerződés megkötésével” kapcsolatos vitás ügyet, és ehhez képest tágabb kört foglal-e magába a pénzügyi fogyasztói jogvita tárgyát képező „jogviszony létrejöttével” kapcsolatos vitás ügy.

A Testület eljárásának tapasztalatairól^[31] közzétett információból is levonható, hogy a csoportos biztosításokból is számos jogvita kerül a Testület elé, fogyasztónak tekint a biztosítottakat, amely a jogszabály értelmezéséből is egyértelműen következik.

Általános tapasztalat, hogy a biztosítottak nem voltak tisztában a szerződés feltételeivel, milyen kockázatokra, milyen feltételek mellett nyújt fedezetet, sokszor azt sem tudták, hogy az adott szerződés (pl. hitelkártya-szerződés) megkötésével egyúttal biztosítási szerződés biztosítottjává is váltak.

V. A FOGYASZTÓI JOGVITÁBAN HOZHATÓ DÖNTÉSEK – ELÉVÜLÉS

A békéltető testületek és a Testület előtti eljárás elsődleges célja a felek közötti egyezség létrehozása. Ha ez nem lehetséges, csak alávetési nyilatkozat révén, ill. a jogszabályban meghatározott helyzetekben kerülhet sor kötelezést tartalmazó határozat meghozatalára.

A pénzügyi szolgáltatók csak igen ritka esetben tesznek alávetési nyilatkozatot, ezért 2017. január 1-től az MNB törvény bevezette a kötelező jogszabályi alávetés intézményét. Ennek értelmében a Testület kötelezést tartalmazó döntést hoz, ha nincs a felek között egyezség, a pénzügyi szolgáltató nem tett alávetést, a szolgáltatói jogsértés és/vagy szerződésszegés egyértelműen azonosítható

[29] PSZÁF: A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete elnökének 1/2011. (IV.29.) számú ajánlása..., 2011; lásd továbbá Nagy: A pénzügyi fogyasztóvédelem aktuális kérdései [online].

[30] Fgytv. 2. § s) pontja, MNB törvény 96. § (1) bekezdés.

[31] Pénzügyi Békéltető Testület: Biztosítás.

és a fogyasztó igénye az egymillió forintos összeghatárt nem haladja meg.^[32] Ez a szabály a pénzügyi fogyasztó számára kedvezőbb, ugyanis a békéltető testületeknek nincs ilyen hatásköre. Szintén kedvező a pénzügyi fogyasztó számára, hogy lehetősége van méltányossági kérelem alapján is a jogvita kezdeményezésére.^[33]

Az eljárás megindítása eltérő módon hat az elévülési határidőkre. Az Fgytv. szerint az eljárás megindítása esetén nyugszik az elévülés,^[34] míg a Testület előtti eljárás megszakítja azt, de annak befejezése kétféle módon hathat az elévülésre; ha eredményes volt a befejezés, az elévülési határidőt az eljárás megszakítja, eredménytelenség esetén pedig az elévülési határidők nyugvását idézi elő.^[35] Bár a törvény nem mondja ki, álláspontunk szerint akkor tekinthető eredményes befejezésnek a jogvita, ha végrehajtható határozat születik az eljárásban. Erre pedig kötelezést tartalmazó határozat vagy határozattal jóváhagyott egyezség esetén kerülhet sor.^[36] Az elévülés kérdése különösen izgalmassá vált a Ptk. új szabályai alapján, valamint a biztosítási szerződési feltételekben meghatározott rövidebb elévülési idő jogszerűségének a megítélésével kapcsolatos kúriai döntésre is figyelemmel.^[37]

VI. A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGE

A felvetés azért is nagyon indokolt, mert – mint arra már utaltunk – a csoportos biztosításnál a szerződő nem fogyasztó, így kérdés, érvényesülhetnek-e a biztosított irányában a fogyasztót megillető jogok. A hitelfedezeti célt szolgáló biztosítási szerződések vonatkozásában ezt a problémát a PSZÁF, ill. az MNB jelentéseiben már jóval korábban felvetette, miután ezek a szerződések több-

[32] MNB törvény 113. § (2) bekezdés.

[33] Az MNB törvényt e tekintetben módosító 2015. LXXXV. törvény teszi lehetővé az eljárások megindítását. Az erre vonatkozó igényt a deviza alapú hitelekkel összefüggő nagymértékű eladósodás teremtette meg, de bármely pénzügyi szolgáltatóval szemben kezdeményezhető a kérelmező személyi vagy anyagi körülményeire tekintettel.

[34] Fgytv. 28/A§, Ptk. 6:24. §.

[35] Ptk. 6:25.§; MNB törvény 105. §.

[36] MNB törvény 120. § (1) bekezdés.

[37] Nem véletlenül foglalkozik a Kártérítés és Biztosítás folyóiratban a Szerkesztők Fóruma is a biztosítási szerződésekből eredő követelések elévülésének néhány aktuális kérdésével. Biztosítási szerződésben az általánostól rövidebb elévülés időt alkalmazó általános szerződési feltétel tisztességtelenségével összefüggő ügyben hozott kiemelt jelentőségű határozatot a Kúria Pfv.V.20.152/2020. sz., valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatállyal.

ségében csoportos biztosítási szerződés formájában kerülnek megkötésre.^[38] Különösen fontosak azok a jogszabályi rendelkezések, amelyek a tájékoztatás, a szerződés tartalma, a szerződés értelmezése, a tisztességtelen szerződési feltételekkel szembeni védelemmel, valamint az elállási joggal kapcsolatban – az európai jogszabályoknak megfelelően – jelennek meg a fogyasztói biztosítási szerződések szabályainál.

A következőkben ezekkel kapcsolatban fejtjük ki álláspontunkat.

1. A tájékoztatási kötelezettség összetettsége^[39]

Az EU szabályok a fogyasztó, az ügyfél védelme érdekében nagy hangsúlyt helyeznek a biztosítók prudens és szolvens működésének biztosítására, de a szerződéses kapcsolatokban – számtalan egyéb jogszabályi rendelkezés mellett – az ügyfelek, fogyasztók védelmének fontos eszköze a biztosítási szolgáltatást nyújtók számára előírt tájékoztatási kötelezettség is.

A Bit. – az európai normáknak megfelelően – a biztosítási értékesítés átfogó fogalma alatt a biztosítói értékesítést és a biztosításközvetítői tevékenységet is érti.

A tájékoztatási kötelezettség általános szabályait a Bit. határozza meg. A Bit. 2017. évi CXLV. törvénnyel megvalósult módosításával a közjogi szabályozás már a hivatkozott EU normákon alapul.^[40] A Szolvencia II. irányelv szabályozza mind az élet-, mind a nem-életbiztosítási szerződések területén a biztosítót/biztosításközvetítőt terhelő tájékoztatási kötelezettség általános szabályait. Az elmúlt évek európai uniós szabályozási fejleményei a lakossági befektetési csomagtermékek, és biztosítási alapú befektetési termékekkel kapcsolatos tájékoztatás javítása, összehangolása, ill. fokozottabb befektetővédelem érdekében elfogadott és már hivatkozott az ún. PRIIPs rendelet és a biztosításközvetítőkre vonatkozó IDD irányelv.^[41] A PRIIPs rendelet a szerződéskötés előtti tájékoztatás formai és tartalmi követelményeit rögzíti, a termék előállítója számára előírja a rendeletnek megfelelő, a kiemelt információkra vonatkozóan egységes terméktájékoztató (ún. Key Information Document/KID) készítését és honlapján történő közzétételét.^[42] A rendelet szerint közigazgatási szankció mellett polgá-

[38] „A biztosítási szerződést a kockázatot bevállaló biztosítótársaság és a hitelnyújtó pénzügyi intézmény (a továbbiakban: bank) között jön létre, azaz a biztosítási szerződésben a szerződő fél a bank lesz. Fogyasztóvédelmi szempontból aggályos, hogy a szerződés létrejöttékor a fogyasztó és a biztosító között nincs kapcsolat, a csoportos biztosítási szerződéshez történő belépésre vonatkozó csatlakozási nyilatkozat megtételére a banknál kerül sor. Különösen aggályos, hogy sok esetben a csatlakozási nyilatkozat a hitelszerződés szövegébe építve szerepel, nem adva ezzel választási, döntési lehetőséget az ügyfél számára, hogy egyáltalán kíván-e hitelfedezeti biztosítást kötni”.

[39] Bit. 152. §-158/C §§, Bit. 378. § 4. Melléklet.

[40] 2018.02.23-tól hatályos.

[41] 9. és 8. lábjegyzetben jelölve.

[42] A jogszabályok egymáshoz való kapcsolatáról ld. Lencsés – Paál, 12-29.; továbbá Lencsés, 16-31.

ri jogi szankció, kártérítési felelősség is kapcsolódik a jogszabálysértéshez. Az uniós szabálynak^[43] megfelelően termékismertető összeállítása megkövetelt a nem-életbiztosítási termék vonatkozásában is.

Mindezekre tekintettel a biztosítási jogviszonyban a tájékoztatási kötelezettség rendkívül összetett, mert figyelemmel kell lenni a Ptk. általános és a biztosítási jogviszonynál megjelenő különös szabályaira, a több szinten megjelenő közjogi normákra, a Bit. szabályaira, illetve a közvetlenül alkalmazandó EU-normákra, a különös szerződés-kötési módszerekre vonatkozó szabályokra, továbbá arra, hogy e jogszabályok alapján fogyasztónak vagy ügyfélnek (lakossági befektetőnek) minősül-e a szerződést kötni kívánó személy.

A közjogi szabályokat vizsgálva, a tájékoztatási kötelezettség körében fontos figyelemmel lenni arra is, hogy biztosítót vagy biztosításközvetítőt (független biztosításközvetítőt, főtevékenységként vagy kiegészítő tevékenységként folytató értékesítőt) terhel; élet- (azon belül is befektetési elemeket hordozó vagy sem) vagy nem-életbiztosítási szerződésről van szó; társul-e tanácsadással vagy sem; sor kerül-e keresztértékesítésre vagy sem. A közjogi normákban szabályozott tájékoztatási kötelezettség megsértése közjogi szankciókat vonhat maga után, de a szerződéses kapcsolatban felmerülhet a magánjogi jogkövetkezmények alkalmazása is, amennyiben annak jogszabályi feltételei fennállnak.

A biztosítót/biztosításközvetítőt a Bit. alapján terhelő tájékoztatási kötelezettség nem kizárólag fogyasztó felé jelenik meg, hanem az ügyfél irányában, a csoportos biztosításnál „a szerződést kötni kívánó ügyfél részére”,^[44] aki az információt köteles továbbadni a biztosított részére a már hivatkozott Ptk. szabályok szerint. Ezt erősíti a Testület gyakorlata is: „A biztosító tájékoztatási kötelezettsége csoportos biztosítás esetén a szerződő fél (egy bank vagy egy munkáltató) irányába áll fenn, míg a biztosított irányába a szerződő felet terheli a tájékoztatási kötelezettség.”^[45]

Ha a szerződő a tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, ez a magatartás részéről a biztosított irányában szerződésszegésnek minősül, annak minden jogkövetkezményével. Ez a fogyasztónak minősülő biztosított számára olyan jogi helyzetet teremthet, hogy a jogvitája már kikerülhet a Testület hatásköréből, ha a szerződővel fennálló jogvita nem minősül pénzügyi fogyasztói jogvitának (mert a szerződő közvetítőnek nem minősülő pl. utazási iroda, munkáltató stb.). Ilyen esetben a békéltető testület előtti eljárásnak lehet helye.

E tekintetben rendkívüli jelentőségű az EUB által 2022. február 24-én, a C-143/20. és C-213/20. számú egyesített ügyekben hozott ítélet, amely csoportos unit-linked életbiztosításokhoz kapcsolódóan fogalmazta meg; az irányelv alapján a szerződőnek nyújtandó tájékoztatást annak a fogyasztónak is nyújtani

[43] A Bizottság (EU) 2017/1469 végrehajtási rendelete (2017. augusztus 11.) a biztosítási termékismertető egységesített mintadokumentumának meghatározásáról (HL L 209/19, 2017.8.12.) rendelkezik.

[44] Bit. 152. § (1) bek.

[45] MNB.hu: Jelentés a Pénzügyi Békéltető Testület éves tevékenységéről, 2021, 76.

kell, aki biztosítottként egy biztosítóintézet és egy vele szerződő vállalkozás között létrejött csoportos életbiztosítási szerződéshez csatlakozik. A biztosítóintézet feladata, hogy ezeket az információkat közölje a szerződő fél vállalkozással, amely köteles azokat a fogyasztónak az e szerződéshez való csatlakozását megelőzően továbbítani, kiegészítve azt bármely egyéb részlettel, amely a fogyasztó szükségleteit és igényeit figyelembe véve szükséges lehet.

Az ítélet felhívja arra is a figyelmet, hogy a tájékoztatás elmaradása – a vonatkozó irányelv alapján – megtévesztő mulasztásnak, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősülhet.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az uniós gyakorlat sem a biztosítón kéri számon a fogyasztónak minősülő biztosított felé a tájékoztatási kötelezettség teljesítését, hanem a szerződő félen.

Megjegyezzük, hogy a tájékoztatás kapcsán azért is sérülhet a biztosított joga, mert egyéb fogyasztóvédelmi normákban előírt tájékoztatás szükségessége nem merül fel a szerződő vonatkozásában. Pl. ha távértékesítés keretében történik a szerződéskötés – ami jellemző lehet a csoportos biztosításnál is –, amelyhez a fogyasztó további jogosultságai járulnak.^[46]

2. Szerződés tartalma – tisztességtelen kikötések

Az általános szerződési feltételek alkalmazásához különösen két kérdéskör kapcsolódik. Az egyik, minden szerződőre azonos jogi szabályozás alapján vizsgálendő kérdés: mikor válik a szerződés részévé. Ezt a Ptk. általános szabályai alapján kell megítélni a biztosítási jogviszonyban is.^[47] A Bit.-ben a biztosításközvetítőre/biztosítóra előírt tájékoztatási kötelezettség körében – többek között – megkövetelt, hogy a szerződő felet a biztosítási szerződés jogszabályban meghatározott jellemzőiről is tájékoztatni kell.^[48] Ennek megsértése – a jogszabály kifejezett rendelkezése szerint – a Bit.-ben meghatározott jogkövetkezményeket vonja maga után, és nem érinti az általános szerződési feltételek vagy azok egyes kikötései – a Ptk.-ban meghatározottak szerinti – szerződéses tartalommalá válását.

A másik kérdés az általános szerződési feltétel, továbbá a vállalkozás által előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel tisztességtelen jellegének a megítélése, amely körben külön szabályok is védik a szerződőt, ha fogyasztónak minősül.^[49] Fazekas Judit több tanulmányában is foglalkozik a jogintézménnyel, a jogi szabályozás változásaival.^[50]

[46] A távértékesítés keretében kötött pénzügyi ágazati szolgáltatási szerződésekről szóló 2005. évi XXV. törvény (továbbiakban: távértékesítési tv.) 3-5 §-ában előírt tájékoztatás.

[47] Ptk. 6:78. §.

[48] Bit. 152. §.

[49] Ptk. 6:102-6:105. §.

[50] A magyar jogszabályok változását mutatja be Fazekas Judit: Fazekas, 2016, 73-96.

Biztosítási jogviszony szempontjából különösen fontos rendelkezés, miszerint a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben az általános szerződési feltétel és a vállalkozás által előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalta szerződési feltétel tisztességtelen voltát önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem egyértelmű.

A biztosítási jogvitákban megfigyelhető, hogy sok esetben a klaudikáló kógenia szabályaiba ütköző általános szerződési feltételt minősít tisztességtelennek a bíróság.^[51]

A régi Ptk. szabályait alkalmazó bírói gyakorlat fogyasztói szerződésnek minősíti a biztosított vonatkozásában is azt a szerződést, amelyhez a biztosított fogyasztóként csatlakozott, így a biztosított a tisztességtelen kikötés semmisségére hivatkozhat. Az ítélet szerint az olyan szerződési feltétel, amely a biztosítottra kötelezettséget, illetve jogokat határoz meg, a biztosított és a biztosító között fogyasztói jogviszonyt hoz létre.^[52] Ez a hatályos szabályok alkalmazása esetén is helytálló, miután a tisztességtelen szerződési feltétel jogkövetkezményei fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésnél érvényesülnek.

Kérdéses, hogy a biztosított csatlakozásával a biztosító és a biztosított közötti jogviszony az új Ptk. szabályai alapján értelmezhető-e fogyasztói biztosítási szerződésnek az egyoldalú kógenia vonatkozásában. E tekintetben ugyanis a Ptk. biztosítási fejezete az irányadó, amely egyértelműen meghatározza a biztosítási jogviszony alanyainak – szerződő–biztosított–kedvezményezett – jogi helyzetét. Bár vitathatatlanul szerződési nyilatkozat a biztosított csatlakozási nyilatkozata, amellyel jogviszony jön létre a biztosított és a biztosító között, de a biztosított – a biztosítási jogviszony szempontjából – biztosított pozícióban válik a szerződés alanyává, szerződő féllé csak belépési jogának gyakorlásával válhat.

A bírói gyakorlat üdvözlendő, de helyesebb lenne a jogi szabályozás szintjén egyértelmű helyzetet teremteni, figyelemmel kellene lenni arra, hogy a biztosítási szerződés kifejezetten olyan jogviszony, amelyben több alany is megjelenhet – eltérő jogokkal és kötelezettségekkel –, és igénylik a fogyasztóvédelmi szabályok alkalmazhatóságát.

A szerződés tartalmával kapcsolatosan lényegesek a Bit. elvárásai, amelyek tekintetében a biztosított jogai nem sérülnek, hiszen – mint utaltunk rá – ezek minden ügyfél felé érvényesülést kívánó kógens szabályok. Ilyen pl. a Bit. általánosan, minden ügyfél felé érvényesülő szabálya,^[53] amely előírja, hogy a biztosító a teljesítést kizárólag olyan okiratok benyújtásától teheti függővé, amelyekről a szerződésben rendelkeztek, és amelyek a biztosítási esemény bekövetkezésének igazolására vagy a biztosító szolgáltatása mértékének a megállapításához szükséges.

A biztosítóknak tevékenységük, a szerződési feltételek kialakítása során figyelemmel kell lenniük az egyéb fogyasztóvédelmi jogszabályokban, így pl. az Fttv.-ben

[51] Lásd erről: Varga, 2019.

[52] Kúria mint felülvizsgáló bíróság Pfv.V.21.682/2019/3. számú ítélete.

[53] Bit. 123-124. §.

megjelenő elvárásokra is. Az Fttv. „fekete listája”^[54] szerint minden további vizsgálat nélkül tisztességtelen az a biztosítói gyakorlat, amely a fogyasztótól olyan iratok bemutatását követeli meg, amelyek az igény megalapozottságának megítélése szempontjából észszerűen nem tekinthetők lényegesnek, vagy a fogyasztó vonatkozó írásbeli megkeresésére a válaszadás rendszeres elmulasztása azal a céllal, hogy ez visszatartsa a fogyasztót szerződéses jogainak gyakorlásától. A tisztességtelen gyakorlattal szemben védve van a fogyasztónak minősülő biztosított is. Ezeknek a követelményeknek a megsértése a Felügyelet vagy – amennyiben versenyjogot érinti a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat – a Gazdasági Versenyhivatal eljárásának eredményeként közjogi jogkövetkezményt vonhat maga után, de a magánjogi jogviszonyban is hatása van. Ugyanis a Ptk. szabályai alapján tisztességtelennek, jogszabályba ütközőnek minősülhet a kikötés, vagy a szerződő tévedését, megtévesztését eredményezheti a biztosító által folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat, ráadásul a fogyasztók széles körét érintően.

Az MNB számára a felügyeleti ellenőrzés körében biztosított hatáskör, a biztosítási termékek utólagos kontrollja nyomán gyakorolható a termék felfüggesztése, vagy a terjesztésének a megtiltása, amelynek következtében a szerződési feltételek jövőbeli alkalmazását tudja befolyásolni.^[55]

3. A szerződési feltételek értelmezése

Fazekas Judit kiemeli: „A Polgári Törvénykönyv értelmezési alapelve normatív érvennyel rögzíti, hogy »E törvény rendelkezéseit Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni.« Az Alaptörvény és a polgári jog viszonyában alapvető követelmény tehát, hogy a Ptk.-nak összhangban kell lennie az Alaptörvénnyel.”^[56]

A Ptk. általános rendelkezést tartalmaz a jognyilatkozatok értelmezésére, és a szerződéseknél megjelenő értelmezési szabály szerint a szerződési feltételeket és nyilatkozatokat a szerződés egészével összhangban kell értelmezni. Az általános szerződési feltétel értelmezése tekintetében követendő jogszabályt fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés esetén bármely szerződési feltétel értelmezésére kiterjeszti, azaz ha tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a feltétel alkalmazójával szerződő fél, vagyis a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.^[57]

[54] Fttv. Melléklet 27. pont.

[55] A Bit. 131/A. § (1) bek. a biztosító saját termékeinek kontrolljával kívánja elősegíteni azt a célt, hogy a szerződők igényeihez leginkább igazodó biztosítási termékek legyenek elérhetőek a piacon. Ugyanis a biztosítónak az általa kidolgozott és értékesíteni kívánt biztosítási termékek vonatkozásában a termékek előzetes belső jóváhagyására, a már értékesített biztosítási termékek vonatkozásában pedig a felülvizsgálatára vonatkozó belső eljárásrendet kell fenntartania és azt rendszeresen, de legalább évente felül kell vizsgálnia.

[56] Fazekas, 2020, 134.

[57] Ptk. 6:8. §; Ptk. 6:86. §.

A biztosítók a tömegügyeletek során általános szerződési feltételeket alkalmaznak, így annak értelmezése során a biztosított/kedvezményezett fogyasztó nem kerülhet hátrányosabb helyzetbe igénye érvényesítése során, a már hivatkozott bírói gyakorlatra is figyelemmel.

4. A fogyasztót megillető elállási/felmondási jog

A fogyasztót megillető elállási/felmondási jog kérdése egyrészt az életbiztosításokhoz, másrészt a távértékesítéshez^[58] kapcsolódóan merül fel.

Az európai szabályozásban a szolgáltatás szabad áramlása a harmadik irányelvekkel valósul meg, a második generációs irányelvekben azonban már megjelennek a csírái. A második életbiztosítási irányelv szabályozza először a „cooling-off period”, azaz a türelmi időszak lehetővé tételét, majd az azokat módosító, ill. helyébe lépő irányelvek is tartalmazzák.^[59] Az irányelvek nem használják a rendelkezéseknél a fogyasztó fogalmat, hanem azokra a szerződőkre rendelik alkalmazni az elállásra vonatkozó szabályokat, akik „own initiative”, *individual life-assurance contract*”, azaz egyéni életbiztosítási szerződést kötnek. A második életbiztosítási irányelv 13. cikk (1) bekezdése határozza meg az „own initiative”, azaz a kötvénytulajdonos által kezdeményezettnek tekintendő szerződéskötési helyzeteket.^[60] Olyan szerződőknek biztosítja a többletjogot, akik által kezdeményezett biztosítási szerződésekben a szabad szolgáltatásnyújtás joga alapján fedezett kötelezettségek jelennek meg, azaz másik tagállamban székhellyel rendelkező vállalkozással kíván szerződést kötni akár saját maga közvetlenül, akár közvetítón keresztül.

A hatályos irányelv rendelkezései szerint az elállás jogával („cancellation right”) azok élhetnek, akik – a magyar fordítás szerint – „egyéni életbiztosítási szerződést kötnek” („conclude individual life insurance contract”).^[61] Az irányelv nem ad fogalmi meghatározást e tekintetben. Az irányelv szerint a tagállamok kötelesek előírni, hogy a szerződőt az életbiztosítási szerződés megkötéséről való tájékoztatás kézhezvételétől számított 14 és 30 nap közötti türelmi határidő („cooling-off period”) illesse meg az elállásra, amelynek következtében mentesül a szerződésből származó minden jövőbeni kötelezettsége alól. Az elállá-

[58] A távértékesítési tv. 6-8/A § rendelkezései irányadóak.

[59] A vonatkozó szabályok: a közvetlen életbiztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról, a szolgáltatásnyújtás szabadságának tényleges gyakorlását elősegítő rendelkezések megállapításáról, valamint a 79/267/EGK irányelv módosításáról szóló 1990. november 8-i 90/619/EGK (második) tanácsi irányelv (HL L 330/50, 1990.11.29.) 15. cikke, a közvetlen életbiztosítási tevékenységekre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról és a 79/267/EGK, illetve a 90/619/EGK irányelv módosításáról szóló 1992. november 10-i 92/96/EGK (harmadik) irányelv (HL L 360/1, 1992.12.9.) 31. cikke, az életbiztosításról szóló 2002. november 5-i 2002/83/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 345/1, 2002.12.19.) 35. és 36. cikke, és a Szolvencia II. irányelv 185. és 186. cikke.

[60] Nicholas – Croly 1991, 66.

[61] Szolvencia II. 186. cikk.

si jog gyakorlásának részletes szabályairól a szerződőt a szerződés megkötése előtt tájékoztatni kell. A szerződésre alkalmazandó jog szabályozza az elállás egyéb jogkövetkezményeit és feltételeit, különös tekintettel arra a módra, ahogyan a szerződőt a szerződés megkötéséről értesítik.

Az irányelv átültetése során felmondási jog került szabályozásra a Bit.-be, azaz nem *ex tunc* hatállyal, hanem *ex nunc* hatállyal szüntetheti meg a szerződést a fogyasztó szerződő fél.^[62] A Bit. szerint a biztosító felmondás esetén a szerződő által a biztosítási szerződéssel kapcsolatban bármely jogcímen részére teljesített befizetésekkel köteles elszámolni. A 4. sz. melléklet A/18. pontja szerint a biztosító köteles tájékoztatni arról is a fogyasztót, mekkora és milyen jogcímen merül fel az a költség, amit a biztosító a szerződő által befizetett első vagy egyszeri díjból a szerződés 30 napon belüli felmondása esetén visszatart.^[63]

E tekintetben is kérdéses, hogy vajon belépési jogának gyakorlásával megnyílik-e a felmondási jog a fogyasztónak minősülő biztosított számára, ha a szerződő nem fogyasztó. Véleményünk szerint nem, mert a belépéssel a szerződő felet megillető jogok és kötelezettségek szállnak át a biztosítottra.^[64] Az egyértelműnek tűnik számunkra, ha a biztosított csak csatlakozik a szerződéshez, ezt a jogot nem gyakorolhatja még akkor sem, ha fogyasztói szerződésnek tekintjük a biztosított irányában, mivel elválik egymástól a szerződő és a biztosított jogi helyzete a jogok és kötelezettségek tekintetében.

Az irányelvek sem foglalkoznak e vonatkozásban a biztosított jogával, a szerződő fogyasztót illeti meg a jogviszony ilyen módon történő megszüntetése.

A biztosítók gyakorlata szempontjából igen nagy jelentőségű az Európai Unió Bírósága (az osztrák nemzeti bíróságok előzetes döntéshozatal iránti kérelmei alapján) 2019. december 19-én C-355/18, C-356/18, C-357/18, és C-479/18 számú egyesített ügyekben megfogalmazott, az életbiztosítási szerződések szerződőt megillető elállási jog szabályainak értelmezésével kapcsolatban megfogalmazott álláspontja. Eszerint, ha a szerződéskötéskor az elállással kapcsolatban elmaradt a tájékoztatás, vagy nem, vagy téves tájékoztatást kapott a szerződő, a szerződés megszűnését követően évekkel később is élhet elállási jogával.^[65]

Ugyancsak az elállási joghoz kapcsolódóan merült fel az Európai Bíróság gyakorlatában az a kérdés, hogy a befektetési egységhez kötött életbiztosítási

[62] Bit. 122. §. A felmondási jog először a 2002/83/EK irányelvet átültető jogszabállyal került beépítésre a 2003-as Bit.-be.

[63] A jogi szabályozásban megjelenik egy kis „fogalomzavar”, ugyanis a 2003-as Bit. „az életbiztosítási szerződést önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül megkötő természetes személy” felmondási jogáról rendelkezett. Ez a meghatározás jelenik meg az életbiztosítási szerződés különös felmondásáról rendelkező hatályos Bit. 122. §-ában, amely meghatározás viszont nem azonos a Bit. szerinti fogyasztói fogalommal („benne maradt” a régi jogszabályi rendelkezés?). A Bit. az életbiztosítási szerződés megkötéséről szóló tájékoztatási kötelezettség körében [Bit. 157. § (2) bek.] utal vissza e jogszabályi rendelkezésre, amely szerint fogyasztó szerződő esetén a biztosító a tájékoztatásban köteles felhívni a figyelmet a felmondási jogra.

[64] Ptk.6:451. §.

[65] Kiser Dóra tanulmányában elemzi az ítéletek tükrében a magyar szabályozást (ld. Kiser: Az életbiztosítások szerződőt megillető elállási jog...).

szerződések biztosítási szerződésnek minősülnek-e, ill. ezek a szerződések az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekre irányadó fogyasztóvédelmi szabályok alá vonhatók-e. Az európai szabályozás szerint ugyanis a biztosítási szerződések nem tartoznak az irányelv hatálya alá.^[66] Az Európai Bíróság az Ángel Lorenzo González Alonso és Nationale Nederlanden Vida Cia De Seguros y Reaseguros SAE, 2012. március 1. meghozott C-166/11 számú ítéletében utalt az életbiztosítási irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontjával összefüggésben az I. mellékletének III. pontjára, amely kimondja, hogy a befektetési egységekhez kötött életbiztosítások is az életbiztosítás általános fogalma alá tartoznak, ezért az üzlethelyiségen kívül kötött szerződés „a fogyasztók védelméről szóló, 1985. december 20-i 85/577 tanácsi irányelv 3. cikke (2) bekezdésének d) pontjával összhangban, nem tartozik ezen irányelv hatálya alá”.

VII. ÖSSZEGRZÉS

A biztosított pozíció fogyasztóvédelmi szempontból történő vizsgálatának eredményeként megállapítható, hogy a csoportos biztosítások esetében nem, ill. nem teljeskörűen érvényesül a fogyasztóvédelem. Ennek oka alapvetően az, hogy a fogyasztóvédelem olyan jogviszonyhoz kapcsolódik, amelynél a szerződő fogyasztónak minősül, ill. a Ptk. biztosítási szerződési rendelkezései is az egyoldalú kögencia elvével már csak olyan szerződés alanyait védik, amelynél a szerződő fél fogyasztó. Sem az uniós, sem a magyar fogyasztóvédelem figyelme nem irányul a több pólusú szerződések alanyainak helyzetére, és emiatt védtelenül maradhat a fogyasztónak minősülő biztosított, ill. védelmet kap a fogyasztónak nem minősülő biztosított is, ha a szerződő fél fogyasztó.

IRODALOM

- Fazekas Judit (1995): A fogyasztóvédelem alkotmányos alapjai. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica Jubileumi kötet a Miskolci Egyetem fennállásának 260. évfordulója alkalmából*. Miskolc.
- Fazekas Judit (2014): Nyolcadik Könyv. Záró Rendelkezések. Első Rész. Értelmező rendelkezések. In: Osztovics András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. III. kötet*. Opten Informatikai Kft., Budapest.

[66] Az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések hatályos európai szabályozását is magában foglaló, a fogyasztók jogairól rendelkező, az Európai Parlament és a Tanács 2011/83/EU irányelv hatálya sem terjed ki a pénzügyi szolgáltatásokra. Ezzel azonos módon szabályoz, az európai normát átültető, a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II.26.) Korm. rendelet.

A jogeset elemzéséről lásd bővebben: Váradi, 2012.

- Fazekas Judit (2015): A magyar fogyasztóvédelmi szabályozás fejlődése a rendszerváltástól napjainkig. In: Hamar Farkas – Hámori Antal (szerk.): *Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok. 2015/3. kötet: A fogyasztók etikai és jogi védelme*. BGF KVIK Közgazdasági Tanszéki Osztály, Budapest.
- Fazekas Judit (2016): Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi hátteréről és a tisztességtelen általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. In: *Jog–Állam–Politika. Jog- és politikatudományi folyóirat*. 2016/4. szám.
- Fazekas Judit (2021): A feltörekvő technológiák, a mesterséges intelligencia és a fogyasztóvédelmi jog. In: Miskolczi Bodnár Péter – Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): *DE IURIS PERITORUM MERITIS 16. 65 Studia in Honorem Gyöngyi Harsányi*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest.
- Kiser Dóra: Az életbiztosítások szerződőt megillető elállási jog hatékony érvényesülése az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában és annak magyar jogi vonatkozásai – Az Európai Unió Bíróságának ítélete a C-355/18., C-356/18., C-357/18. és C-479/18. számú egyesített ügyekben. (Elérhető: <https://kbj.hu/az-eletbiztositasok-szerzodoit-megillete-elallasi-jog-hatekony-ervenyesulese-az-eu-birosaganak-gyakorlataban/>. Letöltés ideje: 2022.07.08.).
- Lencsés Katalin – Paál Zoltán (2015): Több vagy jobb minőségű tájékoztatás a befektetési termékek piacán? Az Európai PRIIPS szabályozás státusza és kihívásai. In: *Biztosítás és Kockázat*. II. évf., 2015/3. sz.
DOI: <https://doi.org/10.18530/bk.2015.3.12>.
- Lencsés Katalin (2016): Bevezetés az új európai biztosítási értékesítési (IDD) irányelvbe. In: *Biztosítás és Kockázat*. III. évf., 2016/2. sz.
DOI: <https://doi.org/10.18530/bk.2016.2.16>.
- Lévaýné Fazekas Judit: A magánjog kihívásai a XXI. században. In: *Jog–Állam–Politika. Jog- és politikatudományi folyóirat*. 2020/Különszám. A Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának tudományos kiadványa, Győr.
- Lévaýné Fazekas Judit – Lévaý Miklós (2017): A fogyasztóvédelem alkotmányossági kérdéseiről és a magyar fogyasztóvédelmi intézményrendszer változásairól. In: Homicskó Árpád Olivér – Szuchy Róbert (szerk.): *DE IURIS PERITORUM MERITIS 11. 60 Studia in Honorem Péter Miskolczi-Bodnár*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest.
- Nagy Zoltán (2014): *A pénzügyi fogyasztóvédelem aktuális kérdései*. (Elérhető: http://www.vmtt.org.rs/mtn2013/207_223_Nagy_A.pdf. Letöltés ideje: 2021.02.10.).
- Nagy Zoltán (szerk.) (2021): *Jogászprofesszorok Miskolcon, A miskolci jogi kar fennállásának 40. jubileuma alkalmából. Lévaýné Fazekas Judit*. Miskolci Jogsztradiciók Megőrzéséért Egyesület – Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc.
DOI: <https://doi.org/10.53707/jogprofm.2021.nz>.
- Paul, Nicholas – Richard, Croly (1991): *European Praticce Library, EC Insurance Law*. Chancery Law Publishing, London–New York–Chichester–Brisbane–Toronto–Singapore.
- Varga Bernadett (2018): *A csoportos biztosítások közjogi vonatkozásai*. (Elérhető: http://epa.oszk.hu/02600/02687/00008/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2018_355-365.pdf. Letöltés ideje: 2021.02.05.).
- Varga Bernadett (2019): A biztosítási szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapításával kapcsolatos hazai bírói gyakorlat bemutatása. In: *Biztosítás és Kockázat*. IV. évf., 2019/3. sz. (Elérhető: <https://kbj.hu/a-biztositasi-szerzodesi-feltetelek-tisztessagetlensegenek-megallapitásával-kapcsolatos-hazai-bírói-gyakorlat-bemutatása/>. Letöltés ideje: 2022.20.17.).
- Váradi Ágnes (2012): *Biztosítási tárgyú jogesetek az Európai Bíróság előtt (Esettanulmányok)*. (Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/varadi50.pdf>. Letöltés ideje: 2022.03.30.).

EGYÉB FORRÁSOK

- <https://uni-archiv.sze.hu/jogtudos-paratlanul-gazdag-oktatoi-es-kutato-i-eletpalyaval>.
- <https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:769be8bf-d7a9-4def-a021-e664257de7a9/pei-cl-hun.pdf>.
- <https://www.mnb.hu/letoltes/fogyved-ajanlas-1-2011.pdf>.
- [https://alk.mnb.hu/data/cms2482016/tmp5F01.tmp\(24199160\).pdf](https://alk.mnb.hu/data/cms2482016/tmp5F01.tmp(24199160).pdf).
- <https://www.mnb.hu/bekeltetes/tanulsagok-jogesetek/biztositas>.
- <https://www.mnb.hu/letoltes/pbt-eves-jelentes-2021.pdf>.
- <https://kbj.hu/szerkesztok-foruma-2021-1/>.
- <https://www.mnb.hu/letoltes/fogyved-jelentes-2010h2.pdf>.

•
*A Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar felújított épülete 2022-ben
(Fotó: Smuk Péter Dékán)*